

କ୍ଷମତା ପରିସରଭୁକ୍ତ ହୋଇଥାଏ, ତେବେ ଅଭିଯୋଗକୁ ନିର୍ଦ୍ଦିଷ୍ଟ ସଂସ୍ଥା ବା ସଂପୃକ୍ତ କର୍ତ୍ତୃପକ୍ଷଙ୍କୁ ପଠାଯାଇଥାଏ ଏବଂ ଯଥାଶୀଘ୍ର ନିବେଶକଙ୍କୁ ଲିଖିତ ଭାବରେ ଦେବା ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦିଆଯାଇଥାଏ । ସଂପୃକ୍ତ ସଂସ୍ଥା ସେବିର ଷ୍ଟୋରସ୍ ସିଷ୍ଟମରେ ୩୦ ଦିନ ମଧ୍ୟରେ ଅଭିଯୋଗ ଉପରେ ନିଆଯାଇଥିବା କାର୍ଯ୍ୟାନୁଷ୍ଠାନ ଜଣାଇବେ ।

ସେହିପରି ସେବି ସମସ୍ତ ଷ୍ଟକ ଏକ୍ସଚେଞ୍ଜକୁ ସବୁ ପ୍ରକାର ସମସ୍ୟାର ସମାଧାନ ୧୫ ଦିନ ମଧ୍ୟରେ କରିବାକୁ ନିର୍ଦ୍ଦେଶ ଦେଇଛନ୍ତି, ଅନ୍ୟଥା ସେ ଅଭିଯୋଗ ସ୍ୱତନ୍ତ୍ର ମିମାଂସା ପ୍ରକ୍ରିୟା (Conciliation process) ମାଧ୍ୟମରେ ସମାଧାନ କରାଯାଇଥାଏ ।

ପ୍ରଶ୍ନାବଳୀ

୧. ନିମ୍ନଲିଖିତ ପ୍ରଶ୍ନଗୁଡ଼ିକର ଉତ୍ତର ଦିଅ ।

- (କ) ଦରବୃଦ୍ଧି କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝାଏ ?
- (ଖ) ଦରବୃଦ୍ଧି କିପରି ନିରୂପଣ କରାଯାଏ ?
- (ଗ) ଚାହିଦା-ଆକର୍ଷଣ ମୁଦ୍ରାସ୍ଥାପି କ'ଣ ?
- (ଘ) ଦରବୃଦ୍ଧି ଲୋକଙ୍କୁ କିପରି ପ୍ରଭାବିତ କରେ ?
- (ଙ) ଆର୍ଥିକ ଯୋଜନା ଆବଶ୍ୟକ କାହିଁକି ?
- (ଚ) ବଜେଟିଂ କାହିଁକି ଗୁରୁତ୍ୱପୂର୍ଣ୍ଣ ?
- (ଛ) ଜାତୀୟ ସଞ୍ଚୟ ସାର୍ଟିଫିକେଟ୍ କ'ଣ ?
- (ଜ) ଅଂଶଧନ ବଜାରରେ ଅର୍ଥ ଖଟାଇବା ଆଗଙ୍କାପୂର୍ଣ୍ଣ କାହିଁକି ?
- (ଝ) ଅନୁବନ୍ଧନ ପତ୍ର କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝାଏ ?
- (ଞ) ଭାରତୀୟ ପ୍ରତିଭୂତ ଓ ବିନିମୟ ପରିଷଦର ଭୂମିକା କ'ଣ ?

୨. ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଚିହ୍ନଟୀ ଲେଖ ।

- (କ) ଆର୍ଥିକ ଯୋଜନା ପ୍ରକ୍ରିୟା (ଖ) ମ୍ୟୁଚୁଆଲ ଫଣ୍ଡ (ଗ) ଅନୁବନ୍ଧନ ପତ୍ର (ଘ) ଅଂଶଧନ ବଜାର (ଙ) ସେବି

୩. ପାର୍ଥକ୍ୟ ଦର୍ଶାଅ ।

- (କ) ଖାଉଟି ଦର ଓ ପାଇକାରୀ ଦର
- (ଖ) ମୂଲ୍ୟପ୍ରଣୋଦିତ ମୁଦ୍ରାସ୍ଥାପି ଓ ଯୋଗାଣ ଅଭିଯୋଗ ମୁଦ୍ରାସ୍ଥାପି
- (ଗ) ଅଂଶଧନ ବଜାର ଓ ମ୍ୟୁଚୁଆଲ ଫଣ୍ଡ

୪. ସଂକ୍ଷିପ୍ତ ଉତ୍ତର ଦିଅ ।

- (କ) ପାଇକାରୀ ଦରସୂଚକ ପାଇଁ କେତୋଟି ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଛି ?
- (ଖ) କେଉଁ ଦରସୂଚକ ବୃଦ୍ଧି ପାଇବା ଦେଶ ପାଇଁ ଶୁଭ ଲକ୍ଷଣ ନୁହେଁ ?
- (ଗ) କେଉଁଠି ଅର୍ଥନିବେଶ ବେଗ୍ ଆଗଙ୍କାପୂର୍ଣ୍ଣ ?
- (ଘ) ଷ୍ଟୋରସ୍ କହିଲେ କ'ଣ ବୁଝାଏ ?

ଦ୍ଵିତୀୟ ପାଠ : ଖାଉଟି ସଚେତନତା

ଖାଉଟିମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର ଅଧିକାର ତଥା ଖାଉଟିମାନଙ୍କ ପ୍ରତି ବ୍ୟବସାୟୀ ଓ ସରକାରଙ୍କର ସାମାଜିକ ଓ ଆୟନଗତ ବାଧ୍ୟତାପୂର୍ଣ୍ଣ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସଚେତନ ହେବାକୁ ଖାଉଟି ସଚେତନତା କୁହାଯାଏ । ଆମେ ସମସ୍ତେ ଉତ୍ପାଦନକାରୀ ହିସାବରେ ହେଉ ଅଥବା ଉପଭୋକ୍ତା ହିସାବରେ ହେଉ ବଜାରରେ ହେଉଥିବା କିଣାବିକା କାରବାରରେ ଅଂଶଗ୍ରହଣ କରିଥାଉ । କୃଷିକାର୍ଯ୍ୟ, କଳକାରଖାନା ଏବଂ ସେବା କ୍ଷେତ୍ରରେ ନିୟୋଜିତ ହୋଇଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଉତ୍ପାଦନକାରୀ ଭାବେ ପରିଗଣିତ ହେଉଥିବା ବେଳେ ବଜାରରୁ କୌଣସି ଜିନିଷପତ୍ର ବା ସେବା କ୍ରୟ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିମାନେ ଉପଭୋକ୍ତା ବା ଖାଉଟି ଭାବେ ପରିଗଣିତ ହୋଇଥାନ୍ତି । କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ ବା ସେବାକୁ ବ୍ୟବହାର ନିମନ୍ତେ କ୍ରୟ କରି ସେଥିରୁ ପ୍ରତ୍ୟକ୍ଷ ବା ପରୋକ୍ଷ ଭାବେ ଆୟସନ୍ତୋଷ ଲାଭ କରୁଥିବା ବ୍ୟକ୍ତିବିଶେଷଙ୍କୁ ଉପଭୋକ୍ତା ବା ଖାଉଟି କୁହାଯାଏ ବୋଲି ଆମେ ପୂର୍ବରୁ ଜାଣିଛେ । ଆମେ ସମସ୍ତେ ପ୍ରାୟ ପ୍ରତିଦିନ ବଜାରରୁ କିଛି ନା କିଛି ଦ୍ରବ୍ୟ କ୍ରୟ କରିଥାଉ । ଅଟା, ଡାଲି, ତେଲ, ପନିପରିବାଠାରୁ ଆରମ୍ଭ କରି ଫ୍ରିଜ୍, ଟେଲିଭିଜନ, କମ୍ପ୍ୟୁଟର, ମୋବାଇଲ ଫୋନ ତଥା ଗାଡ଼ିମଟର ପର୍ଯ୍ୟନ୍ତ ବିଭିନ୍ନ ଦ୍ରବ୍ୟ କ୍ରୟ କରି ବିକ୍ରେତାକୁ ଆମେ ସେହିସବୁ ଦ୍ରବ୍ୟର ମୂଲ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରିଥାଉ । କିନ୍ତୁ ବେଳେ ବେଳେ ଦେଖାଯାଏ ଯେ ସେହି ବିକ୍ରେତାମାନେ ଖରାପ ଜିନିଷ, ଓଜନ ବା ମାପରେ କମ୍ ଜିନିଷ, ନକଲି ଜିନିଷ ଅଥବା କୌଣସି ଜିନିଷର ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଦରଠାରୁ ଅଧିକ ଦର ନେଇ ଖାଉଟିମାନଙ୍କୁ ଠକିଥାନ୍ତି । ଏହାକୁ ଖାଉଟି ଶୋଷଣ କୁହାଯାଏ । ତେଣୁ ବଜାରରୁ ବିଭିନ୍ନ ଦ୍ରବ୍ୟ ଓ ସେବା କ୍ରୟ କରିବା ସମୟରେ ଖାଉଟିମାନଙ୍କୁ ଦ୍ରବ୍ୟର ଗୁଣ, ଦର, ମାପ ଓ ଓଜନ ପ୍ରତି ସତର୍କତାର ସହିତ ଲକ୍ଷ୍ୟ କରିବାକୁ ପଡ଼ିବ । ଏହାକୁ ଖାଉଟି ସଚେତନତା କୁହାଯାଏ । ସରକାର ମଧ୍ୟ ଖାଉଟି ମାନଙ୍କର ସୁରକ୍ଷା ନିମିତ୍ତ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାର ଆଇନ୍ କାନୁନ ପ୍ରଣୟନ କରିଛନ୍ତି । ଯାହା ବିଷୟରେ ଆମ ସମସ୍ତଙ୍କର ସାଧାରଣ ଜ୍ଞାନ ରହିବା ଆବଶ୍ୟକ ।

ଖାଉଟି ଶୋଷଣର ପ୍ରକାରଭେଦ :

ଆମେ ସମସ୍ତେ ଜଣେ ଜଣେ ଉପଭୋକ୍ତା ବା ଖାଉଟି । ବିଭିନ୍ନ ସମୟରେ ଆମେ ବଜାରରୁ ବିଭିନ୍ନ ପ୍ରକାରର ଦ୍ରବ୍ୟ ବା ସେବା କ୍ରୟ କରି ତା ବଦଳରେ ମୂଲ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରିଥାଉ । ଏହି ଦ୍ରବ୍ୟମାନଙ୍କ ମଧ୍ୟରେ ଚାଉଳ, ଅଟା, ଡାଲି, ପନିପରିବା ଇତ୍ୟାଦି ସହିତ ସାଇକେଲ, ଫ୍ରିଜ୍, ମୋବାଇଲ୍, ଟେଲିଭିଜନ, କାର୍, କମ୍ପ୍ୟୁଟର ଇତ୍ୟାଦି ଥିବା ବେଳେ ସେବାଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ବ୍ୟାଙ୍କ ସେବା, ପରିବହନ ସେବା ଏବଂ ବୀମା ସେବା ଇତ୍ୟାଦି ଥାଏ । ବର୍ତ୍ତମାନ ସମୟରେ ବିଭିନ୍ନ କମ୍ପାନୀ ସେମାନଙ୍କ ଉତ୍ପାଦିତ ଦ୍ରବ୍ୟ ଓ ସେବାର ପ୍ରସାର ନିମନ୍ତେ ଖବରକାଗଜ, ରେଡ଼ିଓ, ଟେଲିଭିଜନ ଏବଂ ବିଭିନ୍ନ ସାମାଜିକ ଗଣମାଧ୍ୟମରେ ଆକର୍ଷଣୀୟ ବିଜ୍ଞାପନ ଦେଇ ଖାଉଟିମାନଙ୍କୁ ପ୍ରଭାବିତ କରିଥାନ୍ତି । ତେଣୁ ଜଣେ ଖାଉଟି ବଜାରରୁ କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ ବା ସେବା କ୍ରୟ କରିବା ସମୟରେ ସେହି ଦ୍ରବ୍ୟ ବା ସେବା ସମ୍ବନ୍ଧରେ ଜ୍ଞାନ ହାସଲ କରିବା ଆବଶ୍ୟକ । ତା' ନ ହେଲେ ନିଜର ଅଜ୍ଞତା ଯୋଗୁଁ ଖାଉଟିମାନେ ବହୁ ସମୟରେ ବିକ୍ରେତାମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଶୋଷଣର ଶିକାର ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ଥାଏ । ଏହି ଶୋଷଣର ବିଭିନ୍ନ ଉପାୟ ସମ୍ପର୍କରେ ନିମ୍ନରେ ଆଲୋଚନା କରାଯାଇଛି ।

1) କୃତ୍ରିମ ଅଭାବ ଓ ଉଚ୍ଚ ଦର : କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ ବା ସେବାକୁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ଦରଠାରୁ ଅଧିକ ମୂଲ୍ୟରେ ବିକ୍ରି କରିବା ଦ୍ଵାରା ଖାଉଟି ଶୋଷିତ ହୋଇଥାଏ । ଅସାଧୁ ବ୍ୟବସାୟୀମାନେ ବିଭିନ୍ନ ସମୟରେ କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ବେଆଇନ ଭାବେ ମହକୁଦା ରଖି ବଜାରରେ କୃତ୍ରିମ ଅଭାବ ସୃଷ୍ଟି କରିଥାନ୍ତି ଏବଂ ସେହି ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ଧାର୍ଯ୍ୟ ମୂଲ୍ୟଠାରୁ ଅଧିକ ମୂଲ୍ୟରେ ବିକ୍ରୟ କରିଥାନ୍ତି । ଏହା ଦ୍ଵାରା ଖାଉଟିମାନେ କ୍ଷତିଗ୍ରସ୍ତ ହେବା ସହିତ ଶୋଷଣର ଶିକାର ହୋଇଥାନ୍ତି ।

2) କମ୍ ଓଜନ ଓ ପରିମାପ : ବହୁତ ସମୟରେ ଦେଖାଯାଏ ଯେ ବଜାରରେ ବିକ୍ରୟ ହେଉଥିବା ବିଭିନ୍ନ ଦ୍ରବ୍ୟର ଓଜନ ଠିକ୍ ନଥାଏ । ଏହା ବ୍ୟତୀତ ଅସାଧୁବ୍ୟବସାୟୀମାନେ

ମଧ୍ୟ ନକଲି ବଟକରା ବା ଓଜନର ପରିମାପକ ବ୍ୟବହାର କରି ଆବଶ୍ୟକ ଓଜନଠାରୁ କମ୍ ଓଜନର ଜିନିଷ ପ୍ରଦାନ କରି ଖାଉଟିମାନଙ୍କୁ ଶୋଷଣ କରିଥାନ୍ତି ।

3) ନିମ୍ନମାନର ଦ୍ରବ୍ୟ : ବହୁ ସମୟରେ ଖାଉଟିମାନେ ନିଜର ଅଜ୍ଞତାବଶତଃ ବଜାରରୁ ନିମ୍ନମାନର ଜିନିଷ କ୍ରୟ କରି ଅସୁବିଧାରେ ପଡ଼ିଥାନ୍ତି । ସେମାନେ ଜିନିଷର ପୁରା ମୂଲ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରି ମଧ୍ୟ ପ୍ରକୃତ ଜିନିଷ ପାଇ ପାରିନଥାନ୍ତି । ଏପରିକି ପ୍ରକୃତ ଦ୍ରବ୍ୟ ବଦଳରେ ନିମ୍ନ ମାନର ଦ୍ରବ୍ୟକୁ ବ୍ୟବହାର କରିବା ଦ୍ଵାରା ସେମାନଙ୍କ ଜୀବନ ମଧ୍ୟ ବିପନ୍ନ ହେବାର ସମ୍ଭାବନା ଥାଏ । ନକଲି ଔଷଧ ସେବନକରି ଏବଂ ନିମ୍ନ ମାନର ଷ୍ଟୋଭ ବା ଗ୍ୟାସ ରୁଲା ବ୍ୟବହାର କରି ମୃତ୍ୟୁ ମୁଖରେ ପଡ଼ିବାକୁ ଉଦାହରଣ ଭାବେ ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇପାରେ ।

4) ଅପମିଶ୍ରିତ ଦ୍ରବ୍ୟ : ବର୍ତ୍ତମାନ ସମୟରେ ବଜାରରେ ଅପମିଶ୍ରିତ ଦ୍ରବ୍ୟ ବିକ୍ରି ହେବା ଏକ ସାଧାରଣ ଘଟଣାରେ ପରିଣତ ହେଉଛି । ଚାଉଳରେ ଗୋଡ଼ି, ତେଲରେ ଅଗରା, ଚା'ରେ ଚମଡ଼ାଗୁଣ୍ଡ, ଚିନିରେ ବାଲି ଓ ପେଟ୍ରୋଲରେ କିରାସିନି ଇତ୍ୟାଦି ମିଶାଇ ଅପମିଶ୍ରିତ ଦ୍ରବ୍ୟ ପ୍ରସ୍ତୁତ କରାଯାଏ ଏବଂ ଏହି ସବୁ ଦ୍ରବ୍ୟ ଖାଉଟିମାନଙ୍କୁ ବିକ୍ରି କରି ଶୋଷଣ କରାଯାଏ ।

5) ନକଲି ଦ୍ରବ୍ୟ : ଅନେକ ସମୟରେ ଖାଉଟିମାନେ ବଜାରରୁ ଦ୍ରବ୍ୟ କ୍ରୟ କରିବା ସମୟରେ ଅଜ୍ଞତାବଶତଃ ନକଲି ଦ୍ରବ୍ୟ ପାଇଥାନ୍ତି । ଏହି ନକଲି ବା ଦୋହରା ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଡ଼ିକର ମାନ ନିମ୍ନ ଧରଣର ହୋଇଥାଏ । ତେଣୁ ଏହାକୁ କ୍ରୟ କରି ଖାଉଟିମାନେ ଉପକୃତ ହେବା ବଦଳରେ ଶୋଷିତ ହୋଇଥାନ୍ତି । ଖାଉଟିମାନଙ୍କୁ ଉପଯୁକ୍ତ ଗୁଣ ଓ ମାନର ଦ୍ରବ୍ୟ ପାଇଁ ନିର୍ଦ୍ଧାରିତ ମୂଲ୍ୟ ଦେବାକୁ ପଡୁଥିଲେ ମଧ୍ୟ ସେମାନେ ନକଲି ଦ୍ରବ୍ୟ ପାଇଥାନ୍ତି ।

6) ନିରାପତ୍ତା ଚିହ୍ନ / ମୋହର ଅଭାବ : ବଜାରରେ ମିଳୁଥିବା ବିଭିନ୍ନ ଦ୍ରବ୍ୟଗୁଡ଼ିକରେ ନିରାପତ୍ତା ଜନିତ ମୋହର ବା ଚିହ୍ନ ରହିବା ବାଞ୍ଛନୀୟ । ଏହି ନିରାପତ୍ତା ମୋହର ସାଧାରଣତଃ ଦ୍ରବର ଉତ୍ତମ ଗୁଣ ଓ ମାନ ସୁଚୀତ କରିଥାଏ । କିନ୍ତୁ ଆଜିକାଲି ବହୁତ କମ୍ପାନୀ ପ୍ରତିଯୋଗିତାମୂଳକ ମନୋଭାବ ନେଇ ବିଭିନ୍ନ ସାମଗ୍ରୀ ଉତ୍ପାଦନ କରିବା ସମୟରେ ଏ ପ୍ରକାର ନିରାପତ୍ତାଜନିତ ମୋହର ଲଗାଇ ନଥାନ୍ତି ଏବଂ ସେସବୁ ସାମଗ୍ରୀ

ଉପଯୁକ୍ତ ଗୁଣ ଓ ମାନର ହୋଇନଥାଏ । ତେଣୁ ଖାଉଟିମାନେ ଏ ପ୍ରକାର ସାମଗ୍ରୀ କ୍ରୟ କରି ବ୍ୟବହାର କରିବା ବେଳେ ଦୁର୍ଘଟଣାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଥାନ୍ତି ଏବଂ ବେଳେ ବେଳେ ମୃତ୍ୟୁ ମୁଖରେ ମଧ୍ୟ ପଡ଼ିଥାନ୍ତି ।

7) ମିଥ୍ୟା ବା ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ତଥ୍ୟ : ଉତ୍ପାଦନକାରୀ ଏବଂ ବିକ୍ରେତାମାନେ ସେମାନଙ୍କର ଦ୍ରବ୍ୟର ବିକ୍ରି ନିମନ୍ତେ ଗ୍ରାହକମାନଙ୍କୁ ଆକର୍ଷିତ କରିବା ପାଇଁ ବିଭିନ୍ନ ଗଣ ମାଧ୍ୟମରେ ସେହି ଦ୍ରବ୍ୟ ସମ୍ପର୍କୀୟ ବିଜ୍ଞାପନ ପ୍ରସାର କରିଥାନ୍ତି । ଏହି ବିଜ୍ଞାପନରେ କେତେକ ଉତ୍ପାଦନକାରୀ ଓ ବିକ୍ରେତାଦ୍ରବ୍ୟ ସମ୍ପର୍କରେ ମିଥ୍ୟା କିମ୍ବା ଅସମ୍ପୂର୍ଣ୍ଣ ତଥ୍ୟ ପ୍ରଦାନ କରିଥାନ୍ତି । ଏହି ସବୁ ବିଜ୍ଞାପନରେ ଉତ୍ପାଦିତ ଦ୍ରବ୍ୟର ଗୁଣ, ମାନ, ବିଶ୍ଵସନୀୟତା, ନିରାପତ୍ତା ଏବଂ ବ୍ୟବହାରର ସମୟ ସୀମା ବିଷୟରେ ସଠିକ ସୂଚନା ଦିଆଯାଇନଥାଏ । ଯାହାଦ୍ଵାରା ଏହାକୁ କ୍ରୟକରି ଖାଉଟିମାନେ ନିଜର ସ୍ଵାସ୍ଥ୍ୟ ଓ ନିରାପତ୍ତାକୁ ବିପନ୍ନ କରିଥାନ୍ତି ।

8) ବିକ୍ରି ପରବର୍ତ୍ତୀ ଅସହଯୋଗ ଓ ଅତୃପ୍ତିକର ସେବା : ସାଧାରଣତଃ ବିକ୍ରେତାମାନେ ଖାଉଟିକୁ କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ ବିକ୍ରୟକରିବା ସମୟରେ ବିକ୍ରି ପରବର୍ତ୍ତୀ ସେବା ଯୋଗାଇଦେବା ପାଇଁ ପ୍ରତିଶ୍ରୁତି ଦେଇଥାନ୍ତି । ମାତ୍ର ଅନେକ ସମୟରେ ଦେଖାଯାଏ ଯେ ବିକ୍ରେତାମାନେ ଖାଉଟିମାନଙ୍କୁ ବିକ୍ରି ପରବର୍ତ୍ତୀ ସେବା ଯୋଗାଇ ଦେଇ ନଥାନ୍ତି ଏବଂ ଏଥିପାଇଁ ଖାଉଟିମାନେ ନାନା ପ୍ରକାର ଅସୁବିଧାର ସମ୍ମୁଖୀନ ହୋଇଥାନ୍ତି । ଆଜିକାଲି ଆମେ ଯେତେ ସବୁ ସୌଖୀନ ଓ ଆରାମଦାୟକ ଦ୍ରବ୍ୟ ଯଥା ଟେଲିଭିଜନ, ମଟର ସାଇକେଲ, କମ୍ପ୍ୟୁଟର, ମୋବାଇଲ ଫୋନ, ଫ୍ରିଜ ଓ କାର ଇତ୍ୟାଦି ବ୍ୟବହାର କରୁଛନ୍ତି, ସେଗୁଡ଼ିକର ବିକ୍ରୀ ପରବର୍ତ୍ତୀ ସେବା ଉପଯୁକ୍ତ ଭାବେ ଉପଲବ୍ଧ ହୋଇନଥାଏ ।

ଖାଉଟି ଶୋଷଣ କାରଣ :

ଖାଉଟିମାନେ ବିଭିନ୍ନ କାରଣରୁ ଉତ୍ପାଦନକାରୀ ଏବଂ ବିକ୍ରେତାମାନଙ୍କ ଦ୍ଵାରା ଶୋଷିତ ହୋଇଥାନ୍ତି । ସେହି କାରଣଗୁଡ଼ିକ ନିମ୍ନରେ ଆଲୋଚନା କରାଯାଇଛି ।

1) ସ୍ପଷ୍ଟ ସାକ୍ଷରତା : ଆମ ଦେଶ ଭାରତ ପରି ଏକ ବିକାଶୋନ୍ମୁଖୀ ଦେଶର ଖାଉଟିମାନଙ୍କର ସାକ୍ଷରତା ହାର ବହୁତ

କମ୍ । ତେଣୁ ସେମାନେ ବଜାରର ହାଲଚାଲ ଯଥା - ବଜାରରେ କି ପ୍ରକାର ଦ୍ରବ୍ୟ ମିଳୁଛି, ତା'ର ଗୁଣ, ମାନ ଓ ଦର କେତେ ହେବା କଥା ତଥା ବିକ୍ରି ପରବର୍ତ୍ତୀ ସେବା ଇତ୍ୟାଦି ବିଷୟରେ ଆଦୌ ସଚେତନ ନଥାନ୍ତି । ଖାଉଟିମାନଙ୍କର ଏହି ସ୍ୱଳ୍ପ ସାକ୍ଷରତା ଖାଉଟି ଶୋଷଣର ଏକ ମୁଖ୍ୟ କାରଣ ଅଟେ ।

2) ସୀମିତ ତଥ୍ୟ : ସାଧାରଣତଃ ଗୋଟିଏ ଦ୍ରବ୍ୟ ବା ସେବାର ଉତ୍ପାଦନ ମୂଲ୍ୟ ଓ ଆନୁଷ୍ଠାନିକ ବ୍ୟୟ ମିଶାଇ ସେଗୁଡ଼ିକୁ କେତେ ଦରରେ ବିକ୍ରି କରାଯିବାର ଉଚିତ ଏବଂ ଦ୍ରବ୍ୟର ଉତ୍ପାଦନ ଇତ୍ୟାଦି ସମ୍ପର୍କରେ ସର୍ବିଶେଷ ତଥ୍ୟ ଖାଉଟିମାନଙ୍କୁ ଖବରକାଗଜ, ଟେଲିଭିଜନ ବା ଇଣ୍ଟରନେଟ୍ ମାଧ୍ୟମରେ ଜଣାଇ ଦିଆଯିବା ଆବଶ୍ୟକ । ମାତ୍ର ଆମ ଦେଶରେ ଉତ୍ପାଦନକାରୀମାନେ ଏସବୁ ବିଷୟରେ ଅଧିକ ସୂଚନା ଦେଇ ନଥାନ୍ତି । କିମ୍ବା ଖାଉଟିମାନଙ୍କର ଏ ସମ୍ବନ୍ଧିତ ଜ୍ଞାନ ମଧ୍ୟ ଖୁବ୍ ସୀମିତ । ସେଥିପାଇଁ ଖାଉଟିମାନେ ଶୋଷଣର ଶିକାର ହୋଇଥାନ୍ତି ।

3) ସୀମିତ ପ୍ରତିଯୋଗିତା : ଭାରତ ପରି ବିକାଶୋନ୍ମୁଖୀ ଦେଶମାନଙ୍କରେ ବିଭିନ୍ନ ଦ୍ରବ୍ୟ ଉତ୍ପାଦନ କ୍ଷେତ୍ରରେ ସାଧାରଣତଃ ଅଳ୍ପ ସଂଖ୍ୟକ ଉତ୍ପାଦନକାରୀ ଥାଆନ୍ତି । ସେଥିପାଇଁ ବଜାରରେ ଦ୍ରବ୍ୟର ଦର ନିର୍ଦ୍ଧାରଣ କରିବା ଓ ଯୋଗାଣ କ୍ଷେତ୍ରରେ ପ୍ରତିଯୋଗିତା ସୀମିତ ହୋଇଥିବାରୁ ସେମାନେ ଏ କ୍ଷେତ୍ରରେ ଏକଚାଟିଆ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଗ୍ରହଣ କରିଥାନ୍ତି । ଏହାଦ୍ୱାରା ବଜାରରେ ଜିନିଷପତ୍ରର ଦରଦାମ ଉଚ୍ଚରେ ରହେ ଏବଂ ଖାଉଟିମାନଙ୍କୁ ଅଯଥା ଖର୍ଚ୍ଚ ହେବାକୁ ପଡ଼ିଥାଏ । ଏପରି କ୍ଷେତ୍ରରେ ବିଭିନ୍ନ ଦ୍ରବ୍ୟର ଦର ନିର୍ଦ୍ଧାରଣରେ ଉତ୍ପାଦନକାରୀ ଓ ବ୍ୟବସାୟୀମାନେ କ୍ଷମତାଶୀଳ ହୋଇଥାନ୍ତି ।

4) ସୀମିତ ଯୋଗାଣ : ଯେତେବେଳେ ବଜାରରେ ଉତ୍ପାଦିତ ସାମଗ୍ରୀଗୁଡ଼ିକର ଯୋଗାଣ ଖାଉଟିମାନଙ୍କ ଚାହିଦା ମୁତାବକ ହୋଇପାରେ ନାହିଁ ସେତେବେଳେ ଖାଉଟିମାନେ ଶୋଷଣ ଶିକାର ହୋଇଥାନ୍ତି । ଏହାର ସୁଯୋଗ ନେଇ ଅସାଧୁ ଉତ୍ପାଦନକାରୀ ଓ ବିକ୍ରେତାମାନେ ମିଳିମିଶି ବିଭିନ୍ନ ସାମଗ୍ରୀକୁ ବେଆଇନ ଭାବେ ହଫଜୁଦ ରଖି ବଜାରରେ ଉଚ୍ଚ ସାମଗ୍ରୀର କୃତ୍ରିମ ଅଭାବ ସୃଷ୍ଟି କରିଥାନ୍ତି ଓ ଉଚ୍ଚଦରରେ କ୍ରୟ କରିବାକୁ ବାଧ୍ୟ କରି ଶୋଷଣ କରିଥାନ୍ତି ।

ଖାଉଟି ସଚେତନତା :

ଖାଉଟିମାନେ କୌଣସି ଦ୍ରବ୍ୟ ବା ସେବା କ୍ରୟ କରିବା ପୂର୍ବରୁ ସେସବୁର ଗୁଣ, ମାନ, ଦର ଇତ୍ୟାଦି ସମ୍ପର୍କରେ ସର୍ବିଶେଷ ଜାଣିବାକୁ ଖାଉଟି ସଚେତନତା କୁହାଯାଏ । ଖାଉଟିମାନଙ୍କର ସୁରକ୍ଷା ପାଇଁ ପ୍ରାଚୀନ କାଳରେ ମଧ୍ୟ ବିଭିନ୍ନ ବ୍ୟବସ୍ଥା ଗ୍ରହଣ କରାଯାଇଥିଲା । କୌଟିଲ୍ୟଙ୍କ ଅର୍ଥଶାସ୍ତ୍ରରେ ଏ ବିଷୟରେ ସମ୍ୟକ ଧାରଣା ଦିଆଯାଇଛି । ଆଧୁନିକ ଯୁଗରେ ଦ୍ୱିତୀୟ ବିଶ୍ୱଯୁଦ୍ଧ ପରେ ଖାଉଟିମାନଙ୍କ ସୁରକ୍ଷା ପାଇଁ ଇଂଲଣ୍ଡରେ ପ୍ରଥମକରି ଖାଉଟି ଆନ୍ଦୋଳନ ଦେଖାଯାଇଥିଲା । ଏହାପରେ 1962 ମସିହାରେ ଯୁକ୍ତରାଷ୍ଟ୍ର ଆମେରିକାରେ ଖାଉଟିମାନଙ୍କର ଅଧିକାର ସମ୍ପର୍କରେ ଏକ ଇସ୍ତାହାର ପ୍ରକାଶ ପାଇଥିଲା । **ରାଲଫ୍ ନାଦର**ଙ୍କୁ ଖାଉଟି ମଞ୍ଚ ଓ ଆନ୍ଦୋଳନର ଜନ୍ମଦାତା ବୋଲି କୁହାଯାଏ । ଖାଉଟିମାନଙ୍କୁ ସେମାନଙ୍କର ଅଧିକାର ଓ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସମ୍ପର୍କରେ ସଚେତନ କରିବା ପାଇଁ ପ୍ରତିବର୍ଷ ମାର୍ଚ୍ଚ 15 ତାରିଖକୁ “**ବିଶ୍ୱ ଖାଉଟି ଦିବସ**”, ରୂପେ ପାଳନ କରାଯାଏ । ଆମ ଭାରତରେ ଜାତୀୟ ଖାଉଟି ଦିବସ ଡିସେମ୍ବର 24ତାରିଖରେ ପାଳନ କରାଯାଏ ।

ଖାଉଟିର ଅଧିକାର ଓ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ : ଖାଉଟିମାନେ ବଜାରରୁ ଦ୍ରବ୍ୟ ଓ ସେବା କ୍ରୟ କରିବା ସମୟରେ ବ୍ୟବସାୟୀମାନଙ୍କ ଦ୍ୱାରା କିପରି ଶୋଷଣର ଶିକାର ହୋଇଥାନ୍ତି ତାହା ପୂର୍ବରୁ ଆଲୋଚନା କରାଯାଇଛି । ଏହିଶୋଷଣରୁ ମୁକ୍ତ ହେବା ପାଇଁ ଖାଉଟିମାନେ ସେମାନଙ୍କର ବିଭିନ୍ନ ଅଧିକାର ଓ କର୍ତ୍ତବ୍ୟ ସମ୍ବନ୍ଧରେ ସଚେତନ ହେବା ନିହାତି ଆବଶ୍ୟକ ।

ଅଧିକାର - ଖାଉଟିମାନଙ୍କର ଅଧିକାରକୁ ସୁରକ୍ଷା ଦେବା ପାଇଁ ଭାରତ ସରକାର 1986 ରେ ଖାଉଟି ସୁରକ୍ଷା ଆଇନ ପ୍ରଣୟନ କରିଛନ୍ତି । ଏହି ବ୍ୟବସ୍ଥାରେ ଖାଉଟିମାନଙ୍କର ଅଧିକାର ସମ୍ବନ୍ଧରେ ବିସ୍ତୃତ ବିବରଣୀ ରହିଛି । ସେଗୁଡ଼ିକ ମଧ୍ୟରେ ବଜାରରେ ବିକ୍ରୟ ପାଇଁ ଉପଲବ୍ଧ ହେଉଥିବା ବିଭିନ୍ନ ଦ୍ରବ୍ୟ ଓ ସେବାର ଗୁଣ, ମାନ, ଶୁଦ୍ଧତା, ସାମର୍ଥ୍ୟ ଓ ଦର ଇତ୍ୟାଦିର ସଠିକ ତଥ୍ୟ ଖାଉଟିଙ୍କୁ ଜଣାଇବା, ଖାଉଟିମାନେ ନିଜ ଇଚ୍ଛା ଅନୁଯାୟୀ ବଜାରରୁ ଦ୍ରବ୍ୟ ଓ ସେବା କ୍ରୟ କରିବା, ଖାଉଟିମାନଙ୍କର ଅଭିଯୋଗଗୁଡ଼ିକର ଶୁଣାଣି କରି ସଠିକ ଓ ସମୟୋପଯୋଗୀ ବିଚାର କରିବା ଇତ୍ୟାଦି ଅନ୍ତର୍ଭୁକ୍ତ ।